

Õiguskantsler

Kristina Kallas
Haridus- ja Teadusministeerium
hm@hm.ee

Teie nr

Meie 19.08.2024 nr 6-10/240304/2404668

Ettepanek stipendiumitaotluste esitamist puudutava määruse kohta

Lugupeetud haridus- ja teadusminister

Tänan, et selgitasite [haridus- ja teadusministri 16.08.2019 määruse nr 37 „Üliõpilaste riiklike stipendiumite liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja kord“ § 2 lõike 2](#) teist lauset. Selles lauses on öeldud, et „õppeasutus ja Haridus- ja Noorteamet (edaspidi *stipendiumi maksjad*) kehtestavad taotluste esitamise täpse aja ja viisi“.

Leian, et haridus- ja teadusministril ei ole õigust määrusega stipendiumitaotluste esitamise täpse aja ja viisi (stipendiumi määramise korra) kehtestamist edasi volitada, kuna kõrgharidusseaduses ei ole sellist võimalust ette nähtud. Riigivõimu teostatakse üksnes põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel ([põhiseaduse § 3 lg 1](#)). Riigikogu on otsustanud, et stipendiumi määramise korra kehtestab minister määrusega. Seaduses ei ole ette nähtud, et korra oluliste osade kehtestamine tohib edasi volitada õppeasutustele ja Haridus- ja Noorteametile. Nimetatud asutused ei saa anda määrusi, see tähendab, et neid akte ei avaldata volitusnormi kaudu lingituna Riigi Teatajas, samuti ei allu nõnda kehtestatud kord põhiseaduslikkuse järelevalvele.

Teen ettepaneku viia määrus nr 37 § 2 lõike 2 teine lause seaduse ja põhiseadusega kooskõlla ([õiguskantsleri seaduse \(ÕKS\) § 17](#)).

Stipendiumi taotlemise viis ja aeg tuleb kehtestada ministri määrusega, kui Riigikogu ei ole andnud ministrile õigust volitada stipendiumitaotluse esitamise viisi ja aega kehtestama stipendiumi määrajat (vt ka [Riigikohtu üldkogu 17.05.2021 otsust asjas nr 3-18-1432, p 35](#)). Stipendiumitaotleja õigusi võib piirata seaduse või selle alusel antud õigusaktiga.

Palun andke 20 päeva jooksul teada, kuidas olete ettepanekut arvestanud ([ÕKS § 18 lg 1](#)).

Seaduslikkuse põhimõte

1. Määrus nr 37 on kehtestatud [kõrgharidusseaduse \(KhaS\) § 15 lõike 4](#) alusel. See säte ütleb, et üliõpilaste riiklike stipendiumide liigid, suurused ning nende määramise üldtingimused ja korra kehtestab valdkonna eest vastutav minister määrusega.

2. Määrus nr 37 näeb ette, et rakenduskõrgharidusõppe, bakalaureuseõppe, magistriõppe ning integreeritud bakalaureuse- ja magistriõppe üliõpilastel on võimalik taotleda erialastipendiumi.

Õiguskantsleri Kantsleil

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Peale selle on võimalik taotleda erivajadusega üliõpilaste stipendiumi ning asendushooldusel viibinud või eestkostja peres elanud üliõpilaste kõrghariduse omandamist toetavat stipendiumi ([määruse nr 37 § 1 lg 2](#)). Erialastipendiumi taotlus tuleb esitada õppeasutusele. Kõrghariduse omandamist toetava stipendiumi taotlus esitatakse Haridus- ja Noorteametile (määruse nr 37 § 2 lg 2).

3. Seaduslikkuse põhimõtte kohaselt saab määrus olla põhiseadusega kooskõlas üksnes juhul, kui see on antud põhiseadusega kooskõlas oleva seaduse normi (volitusnormi) alusel ([Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegiumi 23.02.2023 otsus asjas nr 5-2-11, p 10](#)).

4. Selgitasite, et määrusega ei anta kõrgkoolile volitust kehtestada stipendiumi taotlemise viisi ega aega, vaid kõrgkoolil tuleb otsustada, kuidas, millise keskkonna kaudu ja mis ajavahemikul tuleb taotlus esitada. Olete seisukohal, et stipendiumi taotlemise viisi ja aja kehtestamisel tuleb stipendiumi määrajal järgida haldusmenetluse seadust. Märkisite, et kõrgkoolidel on õigus kehtestada õppekorralduse alused ([KHaS § 3 lg 6](#)) ning Haridus- ja Noorteameti pädevuses on stipendiumide andmine ja korraldamine ([põhimääruse § 6 lg 2 p 17](#)).

5. Määruse saab anda ainult seadusega sätestatud alustel ja korras ([põhiseaduse § 3 lg 1 ja § 94 lg 2](#)). Haldusorgan, keda on volitatud määrust andma, võib määruse andmise teisele haldusorganile edasi volitada ainult sel juhul, kui niisugune võimalus on volitusnormis ette nähtud ([HMS § 91 lg 1](#)). KHaS § 15 lõike 4 kohaselt on ministril õigus oma määrusega kehtestada üliõpilaste riiklike stipendiumide määramise kord. Minister ei saa selle korra kehtestamist edasi volitada.

6. Stipendiumi määramise kord reguleerib ka stipendiumi taotlemise aega ja viisi. Kord on üks tervik, mistõttu on ka taotlemise täpsem aeg ja viis osa stipendiumi määramise korrast. Stipendiumi määramine ei ole osa õppekorraldusest ja õppekorralduse reguleerimise kaudu ei saa kõrgkool kehtestada riiklike stipendiumide määramist. Haridus- ja Noorteameti põhimääruse § 6 lõike 2 punktiga 17 ei anta ametile stipendiumide määramise korra kehtestamise õigust.

Taotluse esitamise vorm

7. Kui seadusega või selle alusel antud õigusaktiga ei ole ette nähtud kohustuslikku vormi, võib stipendiumitaotluse esitada vabas vormis ([haldusmenetluse seaduse \(HMS\) § 14 lg 1](#)). Praegu kehtiva seaduse kohaselt tähendab see, et üliõpilast ei saa kohustada taotluse esitamiseks üksnes infosüsteemi kaudu. Riigikogu või minister võib seesuguse kohustusliku vormi ette näha, mõeldes seejuures lahendustele juhtudel, mil infosüsteem ei toimi. Inimese õiguste kasutamist ei tohi seada sõltuvusse infosüsteemi toimimisest. Kui seadusega on õigus ette nähtud, peab saama seda kasutada.

8. Erivajadusega üliõpilaste stipendiumi ja asendushooldusel viibinud või eestkostja peres elanud üliõpilaste kõrghariduse omandamist toetavat stipendiumi saab üliõpilane taotleda toetuste menetlemise infosüsteemis ([Haridus- ja Noorteameti peadirektori 20.11.2023 käskkirja nr 1.1-1/23/139 „Erivajadusega üliõpilaste stipendiumi ja asendushooldusel viibinud või eestkostja peres elanud üliõpilaste stipendiumi taotluste menetlemise kord“ lisa 1 punktid 10 ja 13](#)). Tartu Ülikooli üliõpilane saab erialastipendiumi taotleda õppeinfosüsteemi kaudu ([Tartu Ülikooli senati 01.03.2024 määruse nr 3 „Stipendiumide ja õppetootuste kord“ p 16](#)). Seega on toodud näidetes stipendiumi määrajad täpsustanud stipendiumi taotlemise vormi, kuid on sellega piiranud haldusmenetluse seadusest tulenevat õigust esitada taotlus vabas vormis. Stipendiumi määraja teeb seda määruse nr 37 § 2 lõike 2 alusel.

9. Selgitasite, et stipendiumitaotluste lahendamine ühtses keskkonnas tagab läbipaistvuse ja selguse ning on üliõpilaste huvides.

10. Seadus ei kohusta õppeasutust ega Haridus- ja Noorteametit looma stipendiumi taotlemise infosüsteemi. Kui stipendiumi määraja on loonud elektroonilise keskkonna, mille kaudu saab taotlust esitada, on see üliõpilasele lisavõimalus, mille puudumine ei riku tema õigusi. Samas rikub stipendiumi määraja üliõpilase õigusi siis, kui üliõpilane ei saa temast mitteoleneval põhjusel esitada taotlust infosüsteemis ja muid võimalusi taotluse esitamiseks ei ole ([Õiguskantsleri 02.02.2024 seisukoht „Erialastipendiumi taotlemine“](#)).

Taotluse esitamise aeg

11. Määruse nr 37 § 2 lõike 2 kohaselt tuleb üliõpilasel taotlus esitada hiljemalt 1. oktoobriks ja kevadsemestril hiljemalt 1. märtsiks. See on Teie hinnangul piisav ajavahemik. Märkisite, et paindlikkuse ja üliõpilaste võrdse kohtlemise tagamiseks tuleb jätta konkreetne taotluste esitamise aeg kõrgkooli kehtestada. See on Teie hinnangul vajalik, kuna iga kõrgkool alustab õppetööd eri ajal.

12. Riikliku stipendiumi taotlemine ei sõltu konkreetse kõrgkooli õppetöö algusest, seega ei ole sisulist vajadust stipendiumi taotlemise tähtaja kehtestamist õppeasutusele üle anda. Näiteks õpetajakoolituse ja tugispetsialistide koolituse õppekavade üliõpilaste stipendiumi taotlust saab üliõpilane esitada kõrgkoolile kaks korda õppeaastas: septembris ja veebruaris ([haridus- ja teadusministri 06.07.2023 määruse nr 24 „Õpetajakoolituse ja tugispetsialistide koolituse üliõpilaste stipendiumi suurus, maksmise tingimused ja kord“ § 2 lg 2](#)).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise